

POSTANOWIENIE

Dnia 6 grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu, Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Tomasz Żak (sprawozdawca)

Sędziowie: SO Alina Szymanowska

del. SR Adrianna Brzozowska

Protokolant: prot. sąd. Patrycja Hencel

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2016 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z wniosku E. M.

przy udziale (...) Spółki z o.o. w P. i M. M.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wnioskodawczynie i uczestnika (...) Spółki z o.o. w P.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Środzie Wielkopolskiej

z dnia 28 stycznia 2016 r.

sygn. akt I Ns 618/13

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie w całości i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Środzie Wielkopolskiej do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

SSO Alina Szymanowska SSO Tomasz Żak SSR Adrianna Brzozowska

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynie E. M. domagała się ustanowienia służebności przesyłu, za jednorazowym wynagrodzeniem w kwocie 20.212 zł, na rzecz uczestnika postępowania (...) Spółki z o.o. z siedzibą w P. dla linii elektro-energetycznej przebiegającej nad należącą do wnioskodawczynie działką o numerze (...) położoną w C., dla której Sąd Rejonowy w Ś. prowadzi księgę wieczystą nr (...). Służebność ta miałaby polegać na prawie do posadowienia i utrzymania na nieruchomości obciążonej lub nad nieruchomością urządzeń przesyłowych linii niskiego napięcia o napięciu 0,4 kV o długości 450 mb i szerokości ochronnej 3 m oraz napowietrznej linii energetycznej średniego napięcia 15V o długości 1.000 mb i szerokości sfery ochronnej 6 m oraz prowadzenia eksplo-atacji przedmiotowych linii, a w tym prawie dostępu, wejścia, przechodu i przejazdu (w tym sprzętem ciężkim) osób przez spółkę upoważnionych w celu wykonywania prac eksploatacyjnych, konserwacyjnych i remontowych oraz usuwania awarii sieci i jej rozbudowy (w ramach przestrzennych ustanowionej służebności i z minimalizacją uciążliwości dla wnioskodawczynie) oraz obowiązku znoszenia przez każdorazowego właściciela nieruchomości obciążonej ograniczeń i zakazów wynikających z istnienia urządzeń wchodzących w skład tej sieci, a także korzystania z nieruchomości obciążonej w sposób zgodny z

aktualnie obowiązującymi przepisami dotyczącymi linii energetycznej, ochrony zdrowia i życia ludzkiego oraz ochrony środowiska, a ponadto przyjęcia, że lokalizacja wszystkich obiektów, w tym zmiana kwalifikacji nieruchomości w obrębie pasa technologicznego linii, będzie uzgadniana z właścicielem linii elektro-energetycznej.

W odpowiedzi na wskazany wniosek uczestnik postępowania wniósł o jego oddalenie w całości, podnosząc, że z urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości wnioskodawczyni korzysta jako posiadacz samoistny w dobrej wierze na podstawie tytułu prawnego – odpowiednich decyzji administracyjnych. Od czasu wybudowania tych urządzeń i podłączenia linii do sieci są one czynne oraz były i są przez uczestnika (jak i poprzednika prawnego uczestnika) eksploatowane i konserwowane. Zatem uczestnik korzysta z nieruchomości w zakresie eksploatacji urządzeń przesyłowych w sposób odpowiadający służebności przesyłu. Uczestnik podniósł także zarzut zasiedzenia prawa służebności gruntowej na prawach służebności przesyłu przez Skarb Państwa ewentualnie przez poprzednika prawnego uczestnika oraz samego uczestnika.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy w Środzie W. postanowił ustanowić na przedmiotowej nieruchomości na rzecz uczestnika służebność przesyłu polegającą na prowadzeniu i eksploatacji napowietrznej linii elektroenergetycznej niskiego napięcia według przebiegu w sposób wskazany na mapie sporządzonej przez biegłego sądowego J. M. w dniu 31 lipca 2015 r. (stanowiącej integralną część postanowienia), w tym na prawie swobodnego dostępu, wejścia, przechodu i przejazdu do urządzeń uczestnika znajdujących się na nieruchomości wszelkimi środkami transportu pracowników służb eksploatacyjnych w celu usuwania ewentualnych awarii sieci przesyłowej, wykonywania prac eksploatacyjnych i konserwatorskich, remontowych, modernizacji, przebudowy, wymiany urządzeń i przewodów oraz prawie wprowadzania nowych obwodów energetycznych z urządzeń już istniejących, w tym przyłączania do sieci nowych podmiotów z istniejącej infrastruktury przemysłowej (punkt 1a), przy jednoczesnym obowiązku znoszenia przez każdorazowego właściciela nieruchomości obciążonej ograniczeń i zakazów wynikających z istnienia urządzeń wchodzących w skład tej sieci, a także korzystaniu z nieruchomości obciążonej w sposób zgodny z aktualnie obowiązującymi przepisami dotyczącymi linii elektroenergetycznej, ochrony zdrowia i życia ludzkiego oraz ochrony środowiska (punkt 1b). Ponadto, w punkcie 2, Sąd zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwotę 4.526 zł tytułem wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu. Na koniec Sąd rozdzielił koszty sądowe po połowie, w ten sposób, że nakazał ściągnąć z tego tytułu na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego w Środzie Wlkp. od wnioskodawczyni kwotę 3.483,46 zł, a od uczestnika kwotę 4.483,46 zł (punkt 3), znosząc koszty pozasądowe wzajemnie między stronami (punkt 4).

W uzasadnieniu swojego orzeczenia – odnosząc się do zarzutu zasiedzenia prawa służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności – Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie nie było podstaw, by mógł samodzielnie wypowiedzieć się na temat zasiedzenia służebności (bez odrębnego postępowania z art. 609-610 kpc) przez inny podmiot, aniżeli uczestnik. Aktualnie właścicielem urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości wnioskodawczyni jest uczestnik, który sam powinien wystąpić z odrębnym wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwa, który był właścicielem tych urządzeń, gdy rozpoczął się bieg zasiedzenia.

Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżył uczestnik postępowania w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Z ostrożności procesowej wniósł ewentualnie o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez oddalenie wniosku oraz obciążenie wnioskodawczyni w całości kosztami postępowania za pierwszą instancję na podstawie art. 520 kpc bądź o obniżenie przyznanego wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności przesyłu bez uwzględnienia składnika w postaci zmniejszenia wartości nieruchomości.

Skarżący apelację oparł na następujących zarzutach:

1. naruszenia prawa procesowego poprzez:

- niewłaściwe zastosowanie art. 609 i 610 kpc i uznanie przez Sąd, że zgłoszony przez uczestnika zarzut zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu nie mógł zostać zbadany w niniejszym postępowaniu, gdyż uczestnik nie złożył formalnego wniosku o zasiedzenie w odrębnej sprawie,

- niezastosowanie art. 227 i 217 § 2 kpc w zw. z art. 328 § 2 kpc, to jest nieprzeprowadzenie pełnego postępowania dowodowego, mającego na celu zbadanie przesłanek, które mogłyby prowadzić do uwzględnienia podniesionego w sprawie zarzutu zasiedzenia, co miało wpływ na wynik postępowania,

- niewłaściwe zastosowanie art. 520 § 3 kpc i niezastosowanie art. 520 § 1 kpc, co skutkowało obciążeniem uczestnika kosztami postępowania,

2. naruszenia prawa materialnego, to jest:

- art. 172 kc w zw. z art. 176 kc, 352 kc, 348 i 340 kc, art. 7 kc oraz 224 kc w zw. z art. 340 kc poprzez ich niezastosowanie i tym samym niezbadanie przez Sąd przesłanek skutkujących zasiedzeniem służebności na rzecz uczestnika, polegającej na trwałym korzystaniu z urządzeń elektroenergetycznych znajdujących się na nieruchomości wnioskodawczyni,

- art. 305¹ i 305² kc § 1 i 2 kc w zw. z art. 361, 362 i 363 kc poprzez przyjęcie, że składnikiem wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu jest odszkodowanie („ekwiwalent”) za obniżenie wartości nieruchomości (szkoda trwała) w sytuacji, w której prawo własności nieruchomości zostało nabyte przez wnioskodawczynię z istniejącą infrastrukturą przesyłową, tym samym o niższej wartości, a ponadto w sytuacji, w której wnioskodawczyni nie udowodniła istnienia szkody – i tym samym naruszenie art. 6 kc poprzez przyjęcie, że uczestnik winien wykazać, że wnioskodawczyni nabyła nieruchomość za cenę niższą.

Apelację wniosła również wnioskodawczyni, a to w części dotyczącej ustanowienia służebności za wynagrodzeniem w kwocie 3.756 zł i w części rozstrzygającej o kosztach postępowania, zarzucając zarówno obrazę przepisów postępowania, jak i prawa materialnego, a mianowicie:

1. art. 233 kpc poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów, przez dokonanie dowolnej oceny opinii biegłego z dnia 31 lipca 2015 r. oraz opinii uzupełniającej i uznanie twierdzeń w nich zawartych za logiczne, spójne, kompletne i jasne, podczas gdy ustalenia biegłego były niekonsekwentne, niespójne i rażąco krzywdzące dla wnioskodawczyni, a ponadto były sprzeczne z przepisami powszechnie obowiązującymi oraz oparte na nieadekwatnych lub nieaktualnych materiałach źródłowych, co doprowadziło do ustanowienia służebności w zakresie niewystarczającym do prawidłowego korzystania z urządzeń oraz ustalenia nieodpowiedniego wynagrodzenia za służebność,

2. naruszenie art. 520 § 3 kpc poprzez jego niezasadne pominięcie, skutkujące obciążeniem wnioskodawczyni kosztami postępowania, w sytuacji gdy zachodziła przesłanka uzasadniająca odstępianie od ogólnej reguły rozdziału kosztów w postępowaniu nieprocesowym i obciążenie uczestnika kosztami postępowania w całości,

3. naruszenie art. 305¹ kc poprzez błędne zdefiniowanie pasa służebności, a w konsekwencji ustanowienie służebności przesyłu w zakresie przestrzennym nieobejmującym ograniczeń prawa własności wynikłych z przepisów powszechnie obowiązującego prawa,

4. naruszenie art. 305² § 2 kc poprzez ustalenie wynagrodzenia za służebność przesyłu w kwocie zaniżonej, a więc nieodpowiedniej, nadto nieuwzględniającej składnika za obowiązek znoszenia przez wnioskodawczynię ograniczeń wynikłych z przepisów powszechnie obowiązującego prawa.

W konkluzji wnioskodawczyni domagała się zmiany zaskarżonego orzeczenia poprzez ustanowienie służebności o treści wskazanej w orzeczeniu Sądu pierwszej instancji, ale za wynagrodzeniem odpowiednim, tj. w kwocie 20.212 zł, oraz obciążenia kosztami postępowania uczestnika.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Na wstępie należy wskazać, że w judykaturze istnieją wątpliwości, czy w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu sąd jest uprawniony do rozpoznania zarzutu zgłoszonego przez właściciela urządzeń przesyłowych, że służebność gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu powstała już z mocy prawa w drodze jej nabycia przez zasiedzenie przez osobę trzecią (poprzednika prawnego uczestnika) nie biorącą udziału w tym konkretnym postępowaniu, czy też wykazanie tej okoliczności może nastąpić wyłącznie w postępowaniu prowadzonym w oparciu o przepisy art. 609 kpc i art. 610 kpc. To, że sąd jest uprawniony do rozpoznania zarzutu zasiedzenia bezpośrednio na rzecz uczestnika postępowania, raczej nie wywołuje kontrowersji.

Stanowisko opowiadające się przeciwko dopuszczalności badania takiego zarzutu w sprawie o ustanowienie służebności opiera się na stwierdzeniu braku podstaw do prowadzenia przez sąd wypadkowo postępowania w celu rozstrzygnięcia zasadności zarzutu zasiedzenia, bowiem wymagałoby to wezwania do udziału w tym postępowaniu podmiotu, który nie ma interesu prawnego do uczestniczenia w nim, wzięwszy pod uwagę przedmiot postępowania, którym jest ustanowienie służebności obciążającej nieruchomości należącą do określonej osoby na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego. Jedynie wnioskodawcy i uczestnik postępowania mają status zainteresowanych w sprawie o ustanowienie służebności (każdy z nich może wystąpić w roli wnioskodawcy lub uczestnika postępowania). W konsekwencji, w celu skutecznego powołania się na nabycie służebności o treści służebności przesyłu przez zasiedzenie na rzecz poprzednika prawnego, uczestnik postępowania winien przedstawić orzeczenie sądowe stwierdzające zasiedzenie wydane w postępowaniu przeprowadzonym na podstawie art. 609 i 610 kpc.

Zwolennicy poglądu o dopuszczalności badania takiego zarzutu wskazują na możliwość przesłankowego rozstrzygnięcia tego zagadnienia w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu, ale wiąże się to z koniecznością wezwania do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania poprzednika prawnego przedsiębiorstwa przesyłowego zgłaszającego zarzut. Wynika to bowiem z faktu, że postępowanie nieprocesowe rządzi się innymi prawami, aniżeli proces. W szczególności, zgodnie z art. 510 § 2 kpc, sąd zobowiązany jest z urzędu czuwać nad tym, czy poza występującymi w sprawie nie ma innych osób zainteresowanych w rozumieniu art. 510 § 1 kpc. Uczestnikiem postępowania winien być zatem każdy, czyich praw może dotyczyć jego wynik. W konsekwencji, gdy podmiot występujący z wnioskiem (zarzutem) zaniecha wskazania wszystkich zainteresowanych, sąd wezwie ich do udziału z urzędu, przy czym zainteresowany może wziąć udział w sprawie w każdym jej stanie aż do zakończenia postępowania. Podobnie, odnosząc się do przepisów dotyczących służebności przesyłu, nie określają one kręgu zainteresowanych, odsyłając w tym zakresie do art. 510 § 1 kpc, zawierającego ustawową definicję osoby zainteresowanej, w której brak jakiegokolwiek ograniczenia. Zainteresowanym jest nie tylko ten, czyich praw wynik postępowania dotyczy w sposób bezpośredni, lecz do wzięcia udziału w sprawie uprawnia także interes pośredni.

Dlatego też Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 101/15, zgodnie z którym sąd może rozpoznać zarzut posiadacza urządzeń przesyłowych, że służebność została nabyta przez zasiedzenie przez jego poprzednika prawnego, niebiorącego udziału w sprawie. Zważywszy bowiem na istotę oraz funkcję wskazanego zarzutu (zmierza on bowiem do obezwładnienia żądania wnioskodawcy) bezzasadne i nieracjonalne byłoby zawieszenie postępowania o ustanowienie służebności i kierowanie zainteresowanych do postępowania unormowanego w art. 609 i 610 kpc.

Uwzględnienie zarzutu zasiedzenia nie jest wprawdzie objęte treścią rozstrzygnięcia o żądaniu, ale stanowi przesłankę orzeczenia co do istoty sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 maja 2016 r., II CSK 330/15). W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji wskazanej przesłanki w ogóle nie rozpatrzył, stojąc na stanowisku, że poza jego kognicją było samodzielne ustalanie – bez uruchomienia odrębnego postępowania z art. 609 i 610 kpc – faktu nabycia służebności w drodze zasiedzenia przez inny podmiot aniżeli uczestnik postępowania. Jak już wyżej wskazano, Sąd Okręgowy tego stanowiska nie podziela. Zatem powinnością Sądu Rejonowego było merytoryczne zbadanie zarzutu zasiedzenia służebności, nie można było go pominąć.

W judykaturze jednolicie przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 kpc zachodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że zachodzą przesłanki procesowe lub materialnoprawne unicestwiającego roszczenie, a sąd drugiej instancji nie podzielił tej oceny. Ogólnie rzecz ujmując, do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji uznał, że należące do istoty sprawy okoliczności muszą – z przyczyn procesowych lub materialnoprawnych – pozostać poza jego ustaleniami i oceną (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2014 r., V CZ 37/14).

Taka właśnie sytuacja występuje w niniejszej sprawie. Sąd Rejonowy w ogóle nie odniósł się do zarzutu zasiedzenia, mimo że – jak wskazano – stanowi on przesłankę orzeczenia co do istoty sprawy.

Z tych przyczyn, na podstawie art. 386 § 4 kpc i art. 108 § 2 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc, Sąd Okręgowy uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

SSO Alina Szymanowska SSO Tomasz Żak SSR Adrianna Brzozowska